

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ВРАХУВАННЯ РИЗИКІВ В ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шміло Ірина Олегівна,
*здобувач НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

The article deals with the problems of theoretical and legislative definition and classification of investment risks. Investment activity requires constant control over the risks that exist in the investment relations and affect to the realization of the interests of the participants of these relations, so the main directions for minimizing and eliminating the risks are marked. In this aspect, it is important to be able to create a mechanism for effective risk management, management, minimization and elimination.

Keywords: investment activity, investment relations, investment risk, financial risk.

В статье рассмотрены проблемы теоретического и законодательного определения и классификации инвестиционных рисков. Инвестиционная деятельность требует постоянного контроля за рисками, которые существуют в инвестиционных отношениях и влияют на реализацию интересов участников этих отношений, поэтому отмеченные основные направления для минимизации и устранения рисков. В этом аспекте важна возможность создания механизма эффективного учета, управления, минимизации и устранения рисков.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, инвестиционный риск, инвестиционные отношения, финансовый риск.

Під інвестиційним ризиком розуміється можливість недоотримання запланованого прибутку під час реалізації інвестиційних проєктів. Об'єктом ризику в даному випадку, виступають майнові інтереси особи – інвестора, що вкладає у проєкт у тій чи іншій формі свою власність [1].

Науковцями відмічається, що інвестиційними ризиками є ризики, при яких існує можливість часткового одержання або втрати прибутку, а об'єктом ризику є майнові інтереси інвестора [2, с. 115],

тобто, характер ризику сприймається як майновий інтерес. Розглядаючи об'єктивну та суб'єктивну концепції ризику, що обґрунтовуються різними групами науковців, І. Б. Чайкін прийшов до висновку, що це категорія об'єктивно-суб'єктивна, при якій існує ризик як об'єктивне явище, так і усвідомлення ризику суб'єктом інвестиційних відносин [3, с. 28].

В той же час в Україні найбільш змістовно категорію ризику закріплено відповідно страхового ризику, який відповідно до ст. 8 Закону України «Про страхування» розуміється як певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання, тобто, фактично об'єктивна характеристика ризику. Тим більше законодавство України передбачає і інші види ризиків за характером або за фінансовими інструментами: ризик збитків в корпоративних відносинах (статті 133, 140, 152 ЦК України), комерційний ризик (стаття 44 ГК України) та інші.

Для визначення заходів мінімізації інвестиційних ризиків необхідно проаналізувати їх ознаки, які можуть бути показниками для формування заходів. Тому в цьому випадку необхідно враховувати ознаки фінансових ризиків та інвестиційної діяльності, які є родовими категоріями для інвестиційних ризиків.

Фінансові ризики мають наступні характеристики: економічна природа, об'єктивність вираження, діяльність в умовах вибору, який є альтернативним; цілеспрямованість дій; вірогідність досягнення мети; невизначені наслідків, очікуваність несприятливих наслідків, динаміка рівня ризику, суб'єктивність оцінки [4, с. 16–20]. Рисами інвестиційної діяльності, які переходять до інвестиційних ризиків є: забезпечувальний характер для поточної операційної діяльності під підприємства; форми та методи інвестиційної діяльності мало залежать від галузевої діяльності підприємства; інвестиційна діяльність не систематична за періодами; інвестиційний прибуток та інші інвестиційні переваги відкладаються на певний період; інвестиційні грошові потоки не співпадають з рухом коштів від основної діяльності; є характерним інвестиційний ризик; показник інвестиційної діяльності – чисті інвестиції. [5, с. 23–27]

Інші різнопланові їх характеристики слугують підставами для класифікації ризиків, а це дає змогу застосувати до систематизованої групи ризиків відповідне законодавство, і що потребує додаткового аналізу.

Якщо переходити до критеріїв класифікації ризиків, то, на наш погляд, необхідно визначити завдання такої класифікації: наукова ціль, прагматичне завдання, методологічна мета на підставі аналізу відповідно правових особливостей ризиків, та інше. Так, І. О. Бланк надає класифікацію фінансових ризиків підприємства за наступними ознаками: за джерелом виникнення; за видами; за об'єктом; за сукупністю досліджуваних інструментів; за комплексністю; за фінансовими наслідками; за характером прояви в часі; за рівнем ймовірності реалізації; за рівнем фінансових втрат; за можливістю передбачення; за можливістю страхування [5, с. 22].

Найбільш розповсюдженою є наступна класифікація інвестиційних ризиків за наслідками впливу на прибутковість інвестиційного проекту: ризики упущеної вигоди, ризики зниження прибутковості (процентні, кредитні (біржові, банкрутства)); ризики прямих фінансових втрат [4, с. 117].

А. Є. Никифоров на підставі аналізу поглядів науковців, формулює наступні критерії класифікації інвестиційних ризиків: за видами; за ступенем передбачуваності; за зв'язком з технічними чинниками виробництва; за ступенем можливості страхування; за ступенем можливості впливу на ризики; за сферою прояву; за джерелами виникнення і видами витрат; за ступенем залежності від природно-екологічних і соціально-економічних чинників; за комплексністю дослідження; за рівнем фінансових витрат; за характером прояву в часі; за етапами здійснення інвестиційного проекту; за зв'язками з грошовими потоками інвестиційного проекту; за природою виникнення; за масштабами виникнення; за тривалістю прояву; за ступенем примітивності для інвестора [6, с. 9].

Якщо звернутися до закріплення класифікацій інвестиційних ризиків в нормативно-правових актах, то в нормах демонструється відмінне від названих видів застосування критеріїв класифікації. Інший від названого підхід до співвідношення видів інвестиційних

ризиків існує щодо правового регулювання інвестиційного та кредитного ризику, у ПП НБУ «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30 червня 2016 року № 351 (далі – Положення № 351).

Як приклад, диспозитивного регулювання можна навести випадок, за яким, навпаки, ризики не визначаються, а тільки встановлюється обов'язок їх аналізу та шляхів нейтралізації в опису державного інвестиційного проекту, зміст якого закріплено в Додатку № 1 до Порядку відбору державних інвестиційних проектів, затвердженому постановою КМУ № 571 від 22.07.2015 р. «Деякі питання управління державними інвестиціями».

В законодавстві України існує і позитивний приклад послідовного врахування інвестиційних ризиків у відповідних інвестиційних проектах. На підставі ст.121 Закону України «Про інвестиційну діяльність» затверджено Постановою КМУ №684 від 18.11.2012 «Порядок та критерії оцінки економічної ефективності проектних (інвестиційних) пропозицій та інвестиційних проектів» (далі – Порядок оцінки № 684). На реалізацію п. 8 цього порядку Наказом МЕРТ № 1279 від 13.11.2012 України затверджено Методичні рекомендації з розроблення інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка» (далі – Методичні рекомендації № 1279).

Як економічна категорія «управління інвестиційними ризиками» складається з ідентифікації інвестиційного ризику; його аналізу; розроблення заходів для мінімізації ризиків; застосування цих заходів; оцінка ефективності станів управління; оцінка відповідності заходів до ідентифікації інвестиційних ризиків.[7] Якщо ж розглядати тільки етап нейтралізації ризиків, то науковцями відмічається, що у зв'язку з важливістю нейтралізації інвестиційних ризиків, їх можливо в процесі управління або повністю усунути (для внутрішніх ризиків) або мінімізувати наслідки впливу (для зовнішніх) [7].

Наведені приклади законодавчого регулювання та теоретичного визначення та забезпечення усунення інвестиційних ризиків свідчать про ситуативне регулювання в нормативно-правових актах необхідних дій, пов'язаних з існуючими ризиками.

На наш погляд, завданнями, правового вирішення викладених проблем, можуть бути:

- побудова системи правової класифікації інвестиційних ризиків;
- визначення системних підходів (в т.ч. галузевих напрямків) для поділу груп ризиків;
- закріплення мінімуму критеріїв, які необхідно враховувати при визначенні інвестиційних ризиків;
- формування правових засобів та методів нейтралізації або мінімізації впливу ризиків на інвестиційні відносини та проекти.

Якщо ж оперувати правовими категоріями, то для усунення або мінімізації інвестиційних ризиків можливо застосовувати захисні застереження, засоби забезпечення виконання зобов'язань, господарсько-правові санкції, засоби господарського контролю, нагляду, корпоративного контролю, договірні механізми усунення ризиків на організованих інвестиційних ринках, розподіл ризиків в господарських договорах між учасниками інвестиційних відносин.

На підставі викладеного, як висновок можливо запропонувати наступні положення.

До правових ознак інвестиційних ризиків як підвиду фінансових необхідно відносити:

1. Можливість появи збитків або нерозрахункового прибутку.
2. Причини появи – зовнішні та внутрішні фактори.
3. Мають економічну природу але проявляються в нормативно-правових актах, господарських договорах шляхом закріплення їх окремих елементів.
4. Можливість вибору порядку реалізації інвестиційних правовідносин визначається, як правило, з врахуванням впливу ризиків на інтереси учасників цих відносин.
5. Інвестиційні ризики можуть бути розраховані в міжнародних угодах, нормативно-правових актах, договорах і для усунення чи мінімізації можуть біти використані засоби господарсько-правового регулювання, в тому числі договірною характеру.

Подальшого дослідження потребує порядок визначення та закріплення засобів господарсько-правового захисту інтересів інвестиційних відносин від негативного впливу інвестиційних ризиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шапкин А. С. Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций. 2-е изд. Москва: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2003. С. 198.
2. Шелопаев Ф. М. Инвестиционные риски и методы их определения. Известия Тульского государственного университета. *Экономические и юридические науки*. 2011. № 2(1). С. 115–122.
3. Чайкін І. Б. Правове регулювання страхування ризиків на ринках фінансових послуг : монографія / І. Б. Чайкін. Харків: Юрайт, 2012. 184 с.
4. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками. Киев: Центр-Ника, 2005. 600 с.
5. Бланк И. А. Управление инвестициями предприятия. Киев: Ника-Центр, Эльга, 2003. 480 с.
6. Никифоров А. Є. Класифікація інноваційно-інвестиційних ризиків у системі прийняття управлінських рішень. *Бізнес Інформ*. 2015. № 1. С. 8–14.
7. Гресків І. Р. Характеристика інвестиційних ризиків та особливості процесу управління ними. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4052>.

ЩОДО СУТНОСТІ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ ТА СПЕЦИФІКИ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Савчук Олександра Олександрівна
*здобувач НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

Глібко Сергій Васильович
*науковий керівник, кандидат юридичних наук, доцент
директор НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України*

At the present stage of development of the national legal system, a number of conflict issues and gaps in the regulatory regulation of financial companies are observed. In particular, their relation with financial institutions and credit companies, as well as our credit operations. This causes an urgent need for legislative regulation of this industry. It is necessary to carry out a comprehensive